

TANZİMAT EDEBİYATI'NIN OLUŞUMUNA ZEMİN HAZIRLAYAN SOSYAL OLAYLAR

***Deniz Serap YÖRÜKOĞLU**
(metin yazarı)

***Aylin AHMET AHMED**
(araştırmalar)

***Mustafa KAVAL**
(araştırmalar,kronoloji)

***Nazım Oğuz TÜRÜDÜ**
(resimler)

TANZİMAT DÖNEMİ TÜRK EDEBİYATI

1860'da ilk özel Türk gazetesi olan "Tercüman-ı Ahval"ın çıkışı ile başlayan, Batı Uygarlığı'nın etkisinde gelişen Türk Edebiyatı'nın ilk aşamasıdır. İsmi başladığı dönemin dönüm noktası olan "Tanzimat Fermanı"ndan almıştır.

Tanzimat'la ortaya çıkan "orta sınıf", kullandığı günlük konuşma diline çok yakın bir dili olan kendi edebiyatını yaratır ve onu toplumun hizmetine sunar. Bu yeni edebiyat beraberinde yeni görüşleri ve o güne kadar Türk Edebiyatı'nda görülmemiş olan yeni edebî türleri getirir, "yenileşme" olgusunu edebiyat yolu ile halka benimsetmeye, halkı eğitmeye çalışır.

"Eski-Yeni" ikiliğinden kurtulamayarak hedefine tam olarak ulaşamamakla beraber bu edebiyat dönemi Türk Edebiyatı'nda yepyeni bir sayfa açmayı başarmıştır.

Peki... Bu edebiyatın getirdiği yenilikler nereden gelmiştir? Bu edebiyata adını veren fermana neden ihtiyaç duyulmuştur? Hedefe ulaşmayı engelleyen bu "ikilik" neydi? Edebiyat'ın en büyük kaynağı beşeriyattır! Bu nedenle Tanzimat Edebiyatını anlamak için önce Tanzimat Dönemi'ndeki sosyal olguları ve yapılanları anlamak en akıllıca iştir! ☺

TANZİMAT DÖNEMİ

Tanzimat Osmanlı Tarihi'nde, batılılaşma yolunda köklü değişimlerin yaşandığı dönemin adıdır. Kronolojik olarak bu dönem 3 Kasım 1839 Tanzimat Fermanı'nın ilanı ile başlar ve 1876'da, 1.Meşrutiyet'in ilanı ile son bulur.

Osmanlı Devleti 18.yüzyılın başından beri duyduğu yenileşme gereksinimini Lâle Devri'nden başlayarak giriştiği çeşitli reformlarla karşılamaya çalışmıştır. Ancak bunlar ya Patrona Halil (1730) ya da Kabakçı Mustafa (1807) İsyanları gibi tepkilerle karşılaşmış ve sonuçta reformlardan beklenen yararlı gelişmeler gerçekleşmemiştir.

Bu konu hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz. Temel Britannica "Lale Devri, Nevşehirli Damat İbrahim Paşa, Osmanlı İmparatorluğu" başlıkları

Öte yandan batının büyüyen gücü ve artan baskısı, üst üste uğranılan askerî yenilgiler, sürüp giden iç düzensizlik, devletin yönetim yapısındaki ve geleneksel Tımar (toprak işletme) sistemindeki bozulmalar, zanaat ve ticaret faaliyetlerindeki gerilemeler Osmanlı Devleti'ni ir kaosa sürüklemiş ve kapsamlı, köklü bir yenilik programının hazırlanıp uygulanmasına olanak bırakmamıştır.

Tanzimat'ın ilk adımları II. Mahmud dönemindeki atılımlarla plânsız ve acil çözüm amaçlı da olsa atılmıştı ve bunlar Tanzimat'ın habercisi niteliğine sahip olmuşlardı.

- *28 Temmuz 1808 II. Mahmud tahta geçer.**
- *14 Haziran 1826 Yeniçeri ocağının sonu**
- *1827 Tıphane-i Amire kurulur.**
- *1831 İlk saray konservatuarları kurulur.**
- *1 Kasım 1831 ilk gazete Takvim-i Vakayi**
- *1834 Mekteb-i Harbiye kurulur.**
- *1835-1845 arasında ilk halk konserleri**

II. Mahmud'un vefatı üzerine, 1 Temmuz 1839'da oğlu Abdülmecid tahta geçtiğinde, II. Mahmud döneminde patlak veren Kavalalı Mehmet Ali Paşa İsyanı'nın etki ve amaçları halen devam etmekteydi.

Bu konu hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz. Temel Britannica "kavalalı Mehmet Ali Paşa, II.Mahmud, Mısır" başlıkları.

Bu kaos ortamında halkın ve batılı devletlerin desteğini kazanmak isteyen Abdülmecid, onu reform yapmanın gerekliliğine inandırmak için yanına gelen Mustafa Reşid Paşa'ya güvenir ve bu konuda ona yetki verir.

(Mustafa Reşid Paşa)

- *1832 Mısır Valisi M. Ali Paşa'nın isyanı**
- *Mayıs 1833 Mısır İsyanı'nın Avrupalı devletleri rahatsız etmesi, M. Ali Paşa'nın uzlaşmaya zorlanması.**
- *8 Temmuz 1833 Osmanlı Devleti'nin güvenliği için Rusya ile Hünkâr İskelesi Ant. İmzalaması(Avrupa'nın hoşuna gitmez).**
- *24 Haziran 1839 Osmanlı Devleti'nin Nizip'te mağlup olması.**
- *1 Temmuz 1839 Osmanlı Donanması'nın Mısır'a kaçırılması, Abdülmecid'in tahta çıkışı**
- *NOT: Bu kaos 24 Mayıs 1841'de İngiltere'nin yardımıyla çözümlenir. Mısır veraset sistemiyle M. Ali Paşa'ya bırakılır.**

BÜYÜK GÜN, 3 KASIM 1839

Mustafa Reşid Paşa, Tanzimat Fermanı'nı ya da diğer bir deyişle Gülhane Hatt-ı Hümayûnu'nu ilân etmeden önce vasiyetnamesini bile yazmış ve o gün çoluk çocuğuyla helalleşerek fermanın okunacağı yere gitmiştir.

Bu yer, Gülhane Köşkü'nün önüdür ve Gülhane parkı olarak da anılır. Sarayburnu'ndan Topkapı Sarayı'nın duvarlarına kadar uzanır. Tanzimat Fermanı, Gülhane Hatt-ı Hümayûnu adını bu alanın denize yakın tarafında bulan sıra sıra gül bahçelerinden almıştır. ☺

TANZİMAT FERMANI'NIN TAM METNİ

“Benim Vezirim

Herkesin bildiği gibi,devletimizin meydana çıkışının başlangıcından beri Kur'an yargılarına ve şariat kanunlarına yetkin biçimde uyulduğundan,saltanatımızın kuvveti,durumu ve bütün tebaasının dirlik ve güvenliği son dereceye varmışken, yüz elli yıl var ki, birbirini kovalayan gaileler ve çeşitli sebeplerden dolayı ne şariat ve ne de kanunlara uyulmak yüzünden eski kuvvet ve mâmurluk tam tersine zayıflık ve fakirliğe dönüşmüştür.Halbuki şer'î kanunlarla idare olunmayan memleketlerin pâyidar olamayacağı belli bir şeydir. Cülûsumuzdan beri eserleri hayırlı düşüncelerimiz sadece meleketin imarı, halkın ve fakirlerin refâha kavuşturulması faydalı meselesine inhisar etmiştir.Memleketimizin coğrafî durumuna, münbit topraklarına ve halkın kaabiliyet ve istidadına göre lüzumlu şeylerin teşebbüs olunduğu takdirde, beş-on yıl içinde Allah'ın yardımıyla istenilen şeylerin hasıl olacağı belli olmakla beraber Allah'ın yardım ve inayetine itimat edip Peygamberimizin rûhani imdâdına dayanarak bundan sonra devletimizin ve memleketimizin iyi şekilde idaresi için bazı yeni kanunlar konulması lüzumlu ve önemli görülmüştür. Bu kanunların esas maddeleri de can emniyeti ile ırz, nâmus ve malın korunması, vergi tahini, lâzım olan askerin toplanış tarzı ve kullanılma süresi meselelerinden ibaret olup şöyle ki: Dünyada candan aziz bir şey olmadığından, bir insanın onu tehlikede gördükçe yaradılış itibariyle hiyanete eğilimli

olamasa bile, can ve namusunu korumak için elbette bazı şeylere başvurmayı, bunun da memlekete zararlı olageldiği herkesçe kabul edilmiş olduğu gibi tam tersine can ve namusundan emin olduğu takdirde sadakat ve doğruluktan ayrılmayacağı ve işi gücü hemen devlet ve millete iyi hizmetten ibaret olacağı da belli ve meydandadır. Mal emniyetinin bulunmayışı halinde ise, herkes ne devlet ve ne de millete ısınmayıp, ne de memleketin imarına bakmayıp daima endişe ve ızdıraptan kurtulamayacağı gibi aksi takdirde, yani mal ve mülkü tam emniyet içinde olduğu halde hemen kendi işi ile ve geçim imkânlarını genişletmekle uğraşacağı ve kendisinde günden güne devlet ve millet gayreti ve vatan sevgisi artıp ona göre iyi harekete çalışacağı şüphe götürmez. Vergi tâyini meselesi ise, bir devlet memleketi korumak için elbette askere ve başka lüzumlu masraflara muhtaç bulunup, bu ise para ile idare olunacağına ve para da tebaanın vergisi ile hâsıl olacağına göre bunun da çaresine iyi bir şekilde bakmak çok önemli olup, gerçi ilk zamanlarda gelir sanılmış olan tekelden toplayış belâsından hamdolsun memleketimiz halkı bundan evvel kurtulmuşsa da, memleketi tahrip vasıtası olup hiçbir zaman faydalı sonuçlar vermeyen zararlı iltizam usulü hâlâ mevcut ve bu da bir memleketin siyasi ve mali işlerini bir adamın kendi bildiği gibi kullanmak üzere eline ve zorbalık ve kahredicilik pençesini teslim demek olup, o da zaten eğer bir kimse değilse hemen kendi çıkarına bakarak bütün işi gücü başkasına haksızlık ve zulümden ibaret olduğundan bundan sonra memleket halkından her ferdin malına ve kudretine göre uygun bir vergi tayin edilerek, kimseden fazla bir şey alınmaması ve devletimizin karada ve denizde askerî ve diğer masrafları da lâzım gelen kanunlarla sınırlandırılıp açıklanarak, bunun ona göre yapılması gereklidir. Asker meselesi de yukarıda anlatılan önemli maddelerden olup gerçi vatanın muhafazası için asker vermek ahalinin boynuna borç ise de şimdiye süre geldiği gibi bir memleketin mevcut nüfusu sayısına bakılmayarak kiminden tahammül derecesinden fazla ve kiminden noksan asker istemek hem düzensizliğe ve hem de pek faydalı şeyler olan ziraat ve ticaretin bozulmasına sebep olduğu gibi, askerliğe gelenlerin ömürlerinin sonuna kadar kullanılmaları da hem bıkkınlığa ve tahammülsüzlüğe, hem de neslin çoğalmamasına sebep olduğundan her memlekette gerektiğinde istenecek asker

için bazı iyi usuller ve dört veya beş sene kullanıldıktan sonra bir değiştirme usulü konulması gerekir. Netice olarak bu nizamî kanunlar meydana konulmadıkça kuvvet ve mâmurluk, dirlik ve rahatlık elde edilmesi mümkün olmayıp, hepsinin esası bu anlatılan meselelerden ibaret olduğundan, bundan sonra suç işleyenlerin dâvalarını şer'i kanunlara göre açık olarak incelenip görülerek hüküm verilmedikçe, hiç kimsenin hakkında gizli ve açık idâm işlemi câiz olmamak ve hiç kimse tarafından başkasının ırz ve nâmusuna el uzatılmamak ve herkesin mal, mülküne tam serbestlikle sahip ve mutasarrıf olarak hiçbir taraftan müdahale edilmemek ve saltanatımızın tebaası olan Müslümanlar ve öbür milletler bu şahane musaademize istisnâsız mazhar olmak üzere can, ırz, nâmus ve mal meselelerinde şeriâtın hükmü gereğinden olarak memleketimizin bütün ahalisine tarafımızdan tam garanti verilmiş ve öbür hususlara da oy birliği ile karar verilmesi lâzım gelmiş olduğundan, Meclis-i Ahkâm-ı Adliye üyeleri gereği derecesinde çoğaltılıp ve devletimizin vükelâ ve ricali de tayin olunacak bazı günlerde toplanarak ve hepsi düşünce ve mütalâalarını hiç çekinmeden serbestçe söyleyerek, bu mal ve emniyeti ve vergi hususlarına dair lâzım gelen kanunlar bir taraftan kararlaştırılıp askeri Tanzimat meselesi de Serasker Kapısı Donanma Meclisinde konuşulup her kanun kararlaştırıldıkça, her şeyin Allah'a ait olduğu nisbette, işlerde esas tutulmak üzere Hatt-ı Hümâyûnumuzla tastik olunmak için tarafımıza arzolunsun. Bu şeri'ate uygun kanunlar yalnız din ve devleti, memleket ve milleti canlandırmak için konulacağından, tarafımızdan bunlara aykırı davranış vâki olmayacağına ahd ve misâk olunup Hırka-i Şerif odasında bütün yüksek memurlar vükelâ hazır oldukları halde Allah'a yemin edilerek ulemâ ve vezirlerden ve neticede her kim olursa olsun şer'i kanunlara aykırı hareket edenlerin sabit olan kabahatlerine göre cezalarının lâıyk oldukları şekilde ve hiç bir rütbeye, hatır ve gönüle bakılmadan yerine getirilmesi için özel bir ceza kanunu da düzensinsin. Bütün memurların şimdiki halde yeter derecede maaşları bulunup eğer henüz bulunmayanları varsa onlar da yoluna konulacağından, şer'an menfür olup memleketin harap olmasının en büyük sebebi olan tek çirkin rüşvet işinin bundan sonra vukua gelmemesinin de kuvvetli bir kanunla tekit edilmesine bakılısın. Bu anlatılan şeyler eski usulü baştan başa değiştirmek ve yenilemek olacağından

şahâne irademiz İstanbul ve bütün memleketimiz ahalisine ilân edilip duyurulacağı gibi dost devletlerin de bu usule inşallah şahit olmaları için İstanbul'da oturan bütün elçilere de resmen bildirilsin. Hemen Ulu Tanrı'mız hepimizi muvaffak buyursun ve bu konulan kanunlara aykırı hareket edenler Ulu Tanrı'nın lânetine uğrasınlar ve edebiyen kurtuluş bulmasınlar, âmin."

Ferman biçimsel olarak geleneksel padişah fermanlarından farksızdı, fakat içerik olarak pek çok yeniliğe sahipti. Bu yeniliklerin en önemlisi ilk defa bir padişahın yetkilerini sınırılıyor ve yargının üstünlüğünü tanıyor olmasıydı.

Doğu'ya Batı'yı getirme çabası olarak da nitelendirebileceğimiz Tanzimat Fermanı'nın ana ilkeleri şöyle özetlenebilir:

1.Mahkemeler açık olarak yapılmalıdır, bunun sonucunda da mahkeme kararı olmadan hiç kimsenin özgürlüğüne dokunulamayacağı gibi, herhangi bir cezanın uygulanması da mümkün olmayacaktır. Mahkeme edilmeden kimse idam edilmeyecek, zehirleme yöntemi tamamen kaldırılacaktır.

2.Hiç kimsenin canına, malına ve namusuna dokunulmasına mezhep farkı gözetmeksizin izin verilmeyecek ve buna devlet tarafından tam bir güvenlik garantisi verilecektir.

3.Hristiyan ve Müslüman vatandaşlar arasında mutlak bir hukuksak eşitlik sağlanacaktır.

4.Ulema ve vezirler suç işledikleri takdirde rütbe ve sıfatları göz önüne alınmayarak ceza kanunları hükümlerince yargılanacaklardır.

5.II. Mahmud döneminde kurulmuş olan Meclis-i Vâlâyi Ahkâm-ı Adliye'nin üyeleri çoğaltılacak ve devlet büyükleri ve yüksek memurlar da belli zamanlarda toplanarak kanunlar ve ayrıca bir ceza kanunu hazırlayacaklardır.

6.Hiç kimseden kanunsuzca vergi alınmayacak ve vergiler belirlenirken gelir miktarları göz önünde tutulacaktır.

7.Bir maaşı olmayan memurlara maaşlar bağlanacaktır.

8.Süresiz ve keyfi askerlik usulü kaldırılarak yerine herkesi kapsayan bir yönetim uygulanacaktır. Askerlik hizmeti için belli bir süre ve bir yerin nüfusu oranında yükümlülükler konulacaktır.

9.Rüşvet kesin olarak kalkacak ve buna cesaret edenler şiddetle cezalandırılacaktır.

10.Devlet işleri hakkında yapılacak toplantılarda, katılımcılar fikirlerini özgürce ve çekinmeden söyleyebileceklerdir. Hükümdar, bizzat kendisi bu kurallara uymayı ve bunlara aykırı davranmamayı kabul ettiği gibi, bilginler ve devlet büyükleri de bu konuda yemin edeceklerdir.

TANZİMAT FERMANI'NIN UYGULAMA AŞAMALARI

İlân etmeden önce Mustafa Reşid Paşa'ya vasiyetname bile yazdıran Tanzimat Fermanı'nın uygulanma aşaması pek kolay olmamıştır.

O dönemde halk yenilikleri çıkarlarına uygun bulmayarak isyan çıkaran tutucu insanlara kolayca inanabiliyordu, çıkan ayaklanmalar padişahları bile canından edebiliyordu.

Zaman zaman duraklamalara ve verilen çeşitli ödünlere karşın yenilikler bakımından oldukça ilerleme kaydedilmiştir. Yenilik yapılan çeşitli alanlar ve en önemli yenilikler şunlardır:

A-Hukuksal Alandaki Yenilikler

- *1840'da İlk Ceza Yasası çıkarılır ve ilk ticaret mahkemesi açılır.
- *1847'de toprak mülkiyeti ve kullanımıyla ilgili ilk yasa çıkarılır.
- *Yargı örgütünde büyük yenilik ve değişiklikler yapılır.
- *1868'de Divan-ı Ahkâm-ı Adliye ve Şurâ-yı Devlet (bugünkü Yargıtay ve Danıştay'ın temelleri) kurulur.

B-Yönetim Alanındaki Yenilikler

- *II. Mahmud'un kurmuş olduğu bakanlıklara (Evkaf, Dahiliye, Hariciye, Maliye) yenileri eklenmiştir (Ticaret ve Ziraat, Maarif, Adliye, Bahriye, Harbiye).
- *Yerel Meclisler kurulmuştur
- *Taşra yönetimi Vilayet (İl), Sancak, Kaza (İlçe), Nahiye (Bucak) ve Köy olarak örgütlenmiştir.
- *1854'te İstanbul'da, İlk kez Belediye Örgütü Kurulmuştur.

C-Askerlik Alanındaki Yenilikler

- *1843'te yeni ordu kurulmuştur.
- *1848'de yeni askerlik düzeni uygulanmaya başlanmıştır.

D-Eğitim Alanındaki Yenilikler

- *Tanzimat'ı uygulayacak yeni bir insan tipinin oluşturulmasına çalışılmıştır.
- *1845'te Rüşdiyeler(Orta Okul) Darü'l-Fünun'a öğrenci yetiştiren orta dereceli okullar olarak kabul edilmiştir.
- *1850'de Darü'l-Maarif öğrenime başlar.
- *1851'de akademik karakterde ilk ilmî dernek olan Encümen-i Dâniş açılmıştır.
- *1857'de Paris'te Mekteb-i Osmanî adında bir okul açılmıştır.
- *1858'de Kız Rüşdiye Mektepleri(Orta Okul) açılmıştır.

- *1863'te Darü'l-Fünun'da halka açık serbest konferans şeklinde derslere başlanmıştır.**
- *1864-1876 yılları arasında Paris'e öğrenci yollanmıştır(Tanzimat Edebiyatı'nı oluşturan şair ve yazarların Batı'dan etkilenmelerini sağlamıştır).**
- *1868'de Mekteb-i Sultani(bugünkü Galatasaray Lisesi) açılmıştır.**
- *1869'da Maarif-i Umumiye Nizamnamesi(Millî Eğitim Tüzüğü) ile ilk ve orta öğretim düzenlenmiştir.**
- *1870'te Darü'l-Fünun-ı Osmanî açılmıştır, Darü'l-Muallimat açılmıştır.**
- *1872'de Darü'l-Maarif İdadisi(lisesi) kurulmuştur.**
- *1874'te Darü'l-Fünun-ı Sultani(Hukuk, Mülkiye, Edebiyat fakültelerinden oluşur) açılır.**

E-Ekonomi Alanındaki Yenilikler

- *Bu alanda büyük atılımlar gerçekleşmemiştir. Dış baskılar nedeniyle çağdaş bir ekonomik yapı oluşturma yolunda ilerlemeler kaydedildi ancak ülke yarı sömürge durumuna düştü.**
- *Ferman ile sözü verilen adil vergi düzenini kurmak adına 1839'da iltizam usulü kaldırıldı, ancak yeni düzenin sağlanamaması nedeniyle 1841-1870 yılları arasında iltizam usulü yeniden getirildi.**
- *1838'de İngiliz tüccarlarına geniş ayrıcalıklar veren "Baltalimanı Ticaret Antlaşması" başta olmak üzere Avrupa ülkeleriyle çeşitli ticarî antlaşmaların imzalanması ülkeyi yabancı sanayi ürünleri için açık pazar durumuna getirmiştir.**
- *1854'te ilk kez dış borç alınmıştır, Avrupa ülkelerine borçlanma dönemi başlamıştır. (bu durum 1881'de Osmanlı Devleti'nin tüm kaynaklarını Avrupa ülkelerinin denetimine bırakan Düyun-ı Umumiye'nin kuruluşuna zemin hazırlamıştır.**

F-Siyasal Alandaki Yenilikler

***Bu dönemde yapılan siyasal yenilikler ve verilen haklar Avrupa ülkeleri tarafından yeterli bulunmamış ve Islahat Fermanı adında yeni bir fermanın çıkarılması gerekmiştir (1856).**

***Gelişen milliyetçilik akımlar, bu yöndeki siyasal nitelikli ayaklanmaları hızlandırmıştır, azınlıklar kendilerine tanınan yeni ve daha kapsamlı haklara rağmen daha fazlasını, hatta bağımsızlıklarını istemişler ve bu yöndeki kopmalar artmıştır.**

***Tutucu kesimin Tanzimat'a olan tepkilerine, 1860'da basının ortaya çıkmasıyla aydınların Tanzimat'ın yetersizliği ve eksikleri konusundaki eleştirileri eklenmiştir.**

Bu konu hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz. Temel Britannica "Tanzimat, Tanzimat Edebiyatı" başlıkları

Sonuç olarak Tanzimat Osmanlı İmparatorluğu'nda hemen her alanda büyük değişimlerin yaşandığı bir dönemdir. Ancak bu değişimlerin bedelleri oldukça yüksek olmuştur. Modernleşme ve yenileşme yolunda, ülke yarı sömürge durumuna düşmüştür, yapılan yeniliklerin çoğu kağıt üzerinde kalmıştır.

TANZİMAT EDEBİYATI HAKKINDA BAZI BİLGİLER

***Tanzimat Edebiyatı daha önce de belirtildiği gibi Batı Uygarlığı'nı örnek alan bir edebiyattır ve Batı Edebiyatı'ndan yapılan çeviriler bu konuda belirleyici rol oynamıştır.**

***Türk Edebiyatı'na hikaye, roman, tiyatro, makale, fıkra, hatıra, eleştiri gibi yeni nesir türleri Tanzimat Edebiyatı ile birlikte girmiştir, nesir bu dönem ile birlikte önem kazanmış ve gelişmiştir.**

***Özellikle Fransız İhtilâli'nin (1789) etkisiyle dünyaya yayılan “Hürriyet, Eşitlik, Sosyal Adalet, Meşrutiyet, Dünya Kardeşliği, Vatan Millet ve Halk Sevgisi” gibi konular bu edebiyatın temel konularıdır.**

***Divan Edebiyatı adı verilen bir önceki edebiyat dönemine karşı cephe alınmıştır ve bu eski edebiyat yıkılmaya çalışılarak yerine yeni edebiyatı getirmek bu dönem şair ve yazarlarının temel amacı olmuştur.**

***Halkı eğitmek, halka okuma sevgisi kazandırmak amacıyla Tanzimat Edebiyatı'nın dili günlük konuşma diline yakındır. Gazeteciliğin gelişmesi ve tiyatroların varlığı edebiyat dilinin sadeleşmesinde büyük rol oynamış ve bu aşamayı hızlandırmıştır.**

***Tanzimat edebiyatçıları yeniliği bu kadar benimsemelerine rağmen “eski”den bir türlü kopamamışlardır. Bunun sonucunda da Tanzimat Edebiyatı'nda yalnızca içeriksel değişimler geniş çaplı ve köklü olmuştur, biçimsel değişimler pek yapılamamıştır.**

**örnek: Namık Kemal'in
Hürriyet Kasidesi
(eski bir nazım biçimi olan
Kaside ile yepyeni ve kaside
konusu olmayan Hürriyet
işlenmiştir)**

***Tanzimat edebiyatçılarının eskiden kopamamaları bu edebiyatta bir “ikilik” (düalite) yaratmıştır. İkiliğin sebebi Batı-Doğu çelişkisidir. Medreselerin karşısında batılı tarzda yeni okulların, Fıkıh'a dayanan Şerî Hukuk'un karşısında yeni hukuk kurumlarının, Şariat Mahkemelerinin karşısında “Nizamiye” denilen yeni mahkemelerin yer alması sosyal ikiliklerdendir. Edebiyatta ise “eski”yi savunanlar ve “yeni”yi isteyenler arasında yazılı tartışmalar yaşanır. Dil de daima ikilemedir (Tanzimat'ın ilk dönem edebiyatçıları dili sadeleştirirken ikinci dönem edebiyatçıları yeniden ağırlaştırmıştır). Ayrıca eski nazım kalıpları içerisinde yeni kavram ve fikirlerin ortaya konması da ikiliğin edebiyata yansıma biçimlerindendir.**

İkiliğin en büyük temsilcisi Ziya Paşa'dır. Önce "Şiir ve İnşa" adlı eserinde hece ölçüsünün kullanılması gerektiğini söyler ve sade bir dil kullanır, daha sonra ise "Harâbât" adlı eserinde aruz ölçüsünü savunur ve ağır bir dil kullanır.

***Tanzimat Edebiyatı kendi içinde üç bölüme ayrılır:**

1- Hazırlık Dönemi

Bu dönem Tanzimat Fermanı'nın ilanı ile başlar. Âkif Paşa, Sadullah Paşa, Münif Paşa ve Ethem Paşa Batı Edebiyatı'ndan çeviriler yaparak yeni edebiyatın oluşumuna zemin hazırlamışlardır.

Türk Edebiyatı'nın ilk çeviri romanı Yusuf Kâmil Paşa'nın "Terceme-i Telemak" (Telemaque) adlı eseridir.

2-Birinci Dönem

***1860'da ilk özel gazete olan Tercüman-ı Ahval'in çıkışı ile başlar. Tanzimat Edebiyatı da bu tarih ile beraber başlatılır.**

***"Toplum için Sanat" görüşü benimsenmiştir. Bu dönemin edebiyatçıları mücadeleci ruhlu ve aynı zamanda politikacıdır.**

***Tanzimat Edebiyatı'nın genel hedeflerinin belirlendiği, şair ve yazarlarca benimsendiği, yeni konuların en çok işlendiği dönemdir. Dilde sadeleşme esas alınmıştır.**

***Namık Kemal, Şinasi, Ziya Paşa, Ahmed Mithat, Şemseddin Sami, Ahmet Cevdet Paşa, Ahmet Vefik Paşa bu dönemin en önemli temsilcileridir.**

3-İkinci Dönem

***Gazetelerde yönetime ilişkin eleştirilerin yer alması üzerine, yeni padişah II. Abdülhamid'in aydınları İstanbul'dan uzaklaştırdığı, politik ve sosyal düşüncelerin yasaklandığı sansürler dönemidir.**

***Baskılar, bu dönem edebiyatçılarının toplumsal konuları bir yana bırakarak bireysel konulara yönelmesini ve "Sanat için Sanat" görüşünün benimsenmesine yol açmıştır. Buna bağlı olarak edebiyat dili yeniden ağırlaşmıştır.**

***Recaizade Mahmud Ekrem, Samipaşazade Sezai, Nabizade Nâzım, Abdülhak Hamit Tahran, Şemsettin Sami, Muallim Naci bu dönemin en önemli temsilcileridir.**

TANZİMAT EDEBİYATÇILARINI ETKİLEYEN FİKİR AKIMLARI

- *Klasisizm**
- *Romantizm**
- *Realizm**
- *Natüralizm**

Tanzimat Edebiyatı'nın ikinci döneminde İstanbul dışına sürülen aydınlar, "Yeni Osmanlılar" ya da "Jön Türkler" denilen bir cemiyetin üyeleriydiler.

YENİ OSMANLILAR (JÖN TÜRKLER) CEMİYETİ

Tanzimat edebiyatçıları (aydınlar) yönetimin otorite ve baskısını arttırdığı dönemde hem dağınık görünümelerini ortadan kaldırmak hem de "Osmanlı ülkelerinde bulunanların özgürlük, hak ve eşitliklerinin kanunların teminatı altına alınması, derhal özgür seçimlere gidilmesi, bir anayasanın ilan,bir meclisin kurulması" gibi amaçlarını planlı bir şekilde hükümete kabul ettirmek amacıyla 1865'te İstanbul da "Yeni Osmanlılar" adıyla bir dernek kurarlar.

Namık Kemal, Ziya Paşa, Şinasi, Ali Suavi, Agah Efendi, Ebüziyya Tevfik, Mehmet Bey, Refik Efendi, Sadullah Paşa, Fuat Paşa, Mithat Paşa, Mustafa Fazıl Paşa cemiyetin önemli üyelerindendir.

Fransızca'da “Jeunes Turcs” (Jön Türkler) dıyla da anılmışlardır.

Liberte, Tasvir-i Efkâr, Muhbir, Hürriyet, İbret Jön Tüklerin özgürlük ve demokrasi hakkındaki düşüncelerini yansıtan gazetelerin başlıcalarıdır.

EDEBİYAT KRONOLOJİSİ

- *1826 Şinasi'nin doğumu**
- *1829 Ziya Paşa'nın Doğumu**
- *1 Kasım 1831 İlk gazete Takvim-i Vakayi çıkarılır.**
- *1839 Ali Suavi'nin doğumu**
- *21 Aralık 1840 Namık Kemal'in doğumu**
- *1 Mart 1847 Recaizade Mahmud Ekrem'in doğumu**
- *1850 Muallim Naci'nin doğumu**
- *1852 Abdülhak Hamit Tarhan'ın doğumu**
- *1859 Fransızca'dan yapılan ilk şiir tercümesi risalesi “Terceme-i Manzume” nin Şinasi tarafından neşri.**
- *1860 İlk basılı yerli tiyatro, Şinasi'nin “Şair Evlenmesi” nin tefrika edilmesi**
- *22 Ekim 1860 Tercüman-ı Ahval gazetesinin çıkarılması**
- *1862 İlk roman tercümesi “Terceme-i Telemak” ın Yusuf Kamil Paşa tarafından yapılması. Eserin orijinali Fransız yazar Fenelon'a aittir.**
- *1864 İlk Nazariyat kitabının basılması (Mecmu'atü'l-Makamat, Haşim Bey)**
- *1866 Halid Ziya Uşaklıgil'in doğumu**
- *1870 Cenab Şahabettin'in doğumu**
- *13 Eylül 1871 Şinasi'nin ölümü**
- *1873 Mehmed Akif Ersoy'un doğumu, Türkçe ilk modern tıp lughatı (sözlüğü) olan “Lughat-ı Tıbbiye”nin neşredilmesi**
- *23 Mart 1876 Ziya Gökalp'in doğumu**
- *1878 Ali Suavi'nin öldürülmesi**
- *1880 Bir köy romanı olan “Bahtiyarlık” ın (Ahmet Mithat) neşri**
- *17 Mayıs 1880 Ziya Paşa'nın ölümü**
- *1885 Abdülhak Hamit Tarhan “Makber” i neşreder**

KAYNAKLAR

***Temel Britannica Ansiklopedisi**

***Seyit Kemal Karaalioğlu “Resimli Motifli Türk Edebiyatı Tarihi”**

***M.E.B. Lise Türk Edebiyatı Tarihi 2 Kitabı**

***Nihad Sami Banarlı “Resimli Türk Edebiyatı Tarihi”**